

OBJECTIVE PRIVIND CERCETAREA, CONSERVAREA ȘI VALORIFICAREA DE CĂTRE MUZEUL BRAN A PATRIMONIULUI MUZEAL ȘI A UNOR COMPONENTE ALE ECOSISTEMULUI DIN ZONA BRAN

Dr. Ioan PRAOVEANU

I. Aria de investigație și • reprezentare

Muzeul Bran ocupă un loc distinct în rețeaua muzeală din România datorită structurii diverse a patrimoniului, a originalității fenomenelor abordate și a interesului turistic major, de care trebuie să țină seama specialistul în alegerea modalităților de valorificare expozițională. Pentru fixarea ariei de investigație științifică și reprezentare a instituției al cărei interes turistic gravitează în jurul castelului Bran, demersul nostru se sprijină pe patru elemente, definitorii pentru evoluția etno-istorică a spațiului brănean, și anume:

1. Spațiul brănean este din punct de vedere geografic o prelungire a depresiei tectonice Țara Bârsei, un segment al culoarului Rucăr-Bran străbătut de una din cele mai importante artere de legătură dintre provinciile românești. Este o zonă montană cu importante resurse naturale (pășuni, fânețe și păduri) propice dezvoltării unei economii pastoral-forestiere. Economia pastorală a imprimat un anumit specific așezărilor (așezări risipite, așezări izolate) și a fost elementul pe

care s-a structurat evoluția spațiului brănean ca factor de coeziune interzonală, constituind nucleul unei Muntenii alcătuită din Țara Bârsei și zonele subcarpatice Prahova, Dâmbovița și Muscel;

2. Situația la trecerea din Transilvania în Muntenia, într-un spațiu de larg interes pentru Marile Puteri care și-au disputat supremația în această parte a Europei, conferă Branului un marcant rol strategic, relevat de desfășurarea evenimentelor istorice;

3. Rolului militar i se adaugă un rol economic de primă importanță pentru că drumul Branului era racordat la marile artere comerciale europene;

4. Branul este spațiul de interferență și sinteză unor fenomene culturale aparținând unor cercuri culturale de dimensiune europeană, care se reflectă cu precădere în componența și funcțiile gospodăriei și locuinței. Aceste realități, definitorii pentru evoluția etno-istorică a spațiului brănean spațiu care reprezintă, în același timp, aria de reprezentare muzeală a Muzeului Bran), constituie direcțiile spre care trebuie să se îndrepte demersul

științific ce urmează să ofere muzeologului informația necesară întocmirii tematicilor muzeale.

II. Obiectivele

În stabilirea principalelor obiective ale demersului nostru - ținând seama de funcțiile instituției muzeale și de particularitățile Branului - luăm ca moment de referință stadiul actual al fiecăruia dintre aspectele abordate, care indică, în același timp, și tendințele de evoluție reliefate în perspectivă.

1. În domeniul cercetării științifice:

Valorificarea patrimoniului prin modalități specifice instituției muzeale (expoziții, publicații, manifestări științifice și programe culturale) constituie și forme de finalizare a cercetării științifice, întrucât actul muzeografic - indiferent de domeniul pe care îl abordează - se sprijină pe o solidă bază documentar-științifică.

Dept urmare, prima etapă o constituie întocmirea unui program de cercetare științifică menit să vizeze atât cercetarea fundamentală cât și cea aplicativă, atât cercetarea de teren cât și cercetarea de arhivă, atât aspectele teoretice care se concretizează în studii și comunicări, cât și cele legate de obiectul de valoare muzeală care reliefează un aspect sau altul; cercetarea se materializează în achiziționarea și valorificarea în plan expozițional a patrimoniului constituit.

Cercetarea științifică întreprinsă până în prezent, privind problematica istorică și etnografică a

zonei Bran s-a concretizat în mai multe forme și anume:

- traducerea a peste 2.500 documente istorice din Arhivele Naționale, strânse în 36 de volume, pe o tematică diversă, potrivit tematicilor muzeale; volumele au completat fondul documentar al muzeului;

- constituirea unui fond documentar-etnografic (fișe de sat, gospodării, locuințe, instalații de tehnică populară și ateliere meșteșugărești, fotografii, relevee de monumente, casete audio și video);

- studii și materiale publicate în reviste de specialitate cu privire la instituțiile medievale, castelanatul și vama, precum și studii etnologice privind așezările, ocupațiile, gospodăria, locuința etc.;

- comunicări la sesiuni științifice;

- întocmirea unui repertoriu al monumentelor de arhitectură populară.

Concluziile care se desprind în urma cercetărilor întreprinse până acum, reflectate, unele, în tematicile muzeale întocmite de noi - dintre care menționăm tematica castelului și cea a vămii medievale - evidențiază următoarele aspecte:

- castelul Bran a îndeplinit în cei peste 600 de ani de existență funcții militare și economice iar în secolul al XX-lea a fost una din reședințele Reginei Maria;

- instituția castelanatului cuprinde întregul sistem de organizare feudală (administrativ, social-economic și juridic) care se suprapune peste vechile instituții ale obștei sătești (judele, jurații, oamenii buni și bătrâni, întregul sistem

normativ popular, bazat pe dreptul obișnuielnic). Instituțiile satului se păstrează: satul aplică în continuare dreptul obișnuielnic în relațiile dintre membrii obștei, iar intervenția autorităților feudale și aplicarea dreptului scris se reduc la modul de interpretare și aplicare a regimului proprietății și la strângerea obligațiilor feudale. Realitățile satului medieval brănean trebuie reliefate muzeal într-o viziune etnologică prin reconstituirea celor două tipuri de instituții pe baza documentelor de arhivă și a realităților etnografice relevate de cercetările în teren.

Între locuitorii satelor brănene și cei din așezările subcarpatice se stabilesc strânse legături reflectate în schimburi economice, cu precădere, prin intermediul târgurilor de țară și practicarea transumanței pastorale, două fenomene culturale care sunt și elemente pe care se sprijină unitatea poporului român - alături de cele culturale, spirituale, unificarea statală în epoca modernă însemnând o recunoaștere în plan politic a acestor realități.

Vama medievală de la Bran a fost o importantă instituție economică și atestă rolul Branului ca arteră între Țările Române, între Occident și Orient, și, ca urmare, înscrierea spațiului românesc în circuitul economic internațional.

Cunoașterea și reliefaarea în plan muzeal a rolului strategic și de arteră de legătură Occident-Orient al zonei Branului ca o componentă a spațiului românesc, aduce argumente în plus la sublinierea importanței strategice a României în peisajul geopolitic european contemporan.

Satul brănean are anumite particularități determinate de factorii geografici, economici și istorici, exprimate în următoarele aspecte desprinse în timpul cercetărilor etnologice:

a) structura risipită a satului și o evoluție spre satul adunat, în strânsă legătură cu evoluția economică și cu evoluția raporturilor de proprietate;

b) structura și funcțiile gospodăriei, o gospodărie complexă atât morfologico-structural cât și economico-funcțional, datorită unui complex de factori, cel economic, dominant, fiind caracterizat în plan ocupațional printr-un echilibru între păstorit, agricultură și lucrul la pădure, aspect reflectat și în structura locuinței, anexelor și a construcțiilor economice;

c) o locuință în care se întâlnesc elemente arhitecturale și componente ale interiorului aparținând cercului cultural central european, răsăritean și a celui mediteranean, într-o sinteză care-i conferă originalitate.

În satele și așezările izolate brănene se păstrează monumente de arhitectură populară (în timpul cercetărilor de teren am identificat un număr de 161 pe care le-am repertoriat) ce pot îmbogăți colecțiile Muzeului Satului Brănean.

Având în vedere stadiul actual și potențialul zonei - raportate la strategia de dezvoltare a muzeului Bran -, considerăm că cercetarea științifică trebuie să dețină în perioada următoare, o pondere importantă și să se axeze pe următoarele direcții:

a) cercetări arheologice sistematice care să completeze informațiile privind vechimea și continuitatea de viață românească în acest spațiu; siturile arheologice vor fi conservate și valorificate prin înscrierea în circuitul de vizitare;

b) aprofundarea cercetării instituției castelanatului pentru sublinierea funcțiilor istorice și valorificarea în plan expozițional, prin reconstituirea interioarelor care să sugereze atmosfera de epocă;

c) studierea fazelor de evoluție a componentelor ansamblului istoric de la Bran și punerea lor în valoare prin restaurarea, conservarea și înscrierea în circuitul de vizitare

d) aprofundarea cercetării gospodăriei și a locuinței brănene, a condițiilor de conservare in situ și înscrierea într-un circuit de vizitare a celor mai importante din punct de vedere etno-muzeal, cărora să li se asigure și funcționarea (până acum, complexul de industrii țărănești din satul Moeciu de Jos și stâna din muntele Clăbucetu, satul Moeciu de Jos).

2. Cu privire la constituirea și dezvoltarea colecțiilor muzeale:

A doua etapă a demersului muzeologic o constituie alcătuirea colecțiilor muzeale. Colecțiile existente la Bran sunt structurate pe următoarele domenii:

2.1. Patrimoniul mobil:

a) Istorie, artă plastică și decorativă:

- Istorie;
- Istoria tehnicii;
- Artă plastică;
- Artă decorativă;

- Mobilier;

b) Etnografie și artă populară

- Ocupații;

- Meșteșuguri și industrie casnică;

- Obiecte de uz casnic;

- Țesături;

- Port popular.

2.2. Patrimoniul imobil:

2.2.1. Monumente de artă medievală

- Castelul

- Vama

- Zidurile de incintă

2.2.2. Patrimoniul tehnic

- Centrala electrică datând din anul 1932, care a aparținut Palatului Regal de la Bran

2.2.3. Monumente funerare

- Inima Reginei (caseta cu Inima Reginei Maria depusă într-o nișă din stâncă, situată vis-à-vis de vama medievală)

2.2.4. Monumente de arhitectură populară

- Casa cu trei încăperi, 1840, satul Sohodol

- Gospodărie cu ocol întărit (casă cu curte), 1843, satul Peștera

- Casa cu sală, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, satul Moeciu de Sus

- Casa cu două încăperi, cu tindă rece, a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, satul Sohodol - Gospodărie pe trei linii, prima jumătate a secolului al XIX-lea, satul Poarta

- Locuință monocelulară, cu „saia“, a doua jumătate a secolului al XIX-lea, satul Rucăr;

- Complex pastoral (hodaie, hodăiță, stână cu trei încăperi, stână de telemea), prima jumătate a secolului XX, tipică păstoritului de pendulare brănean;

- Instalații de tehnică populară (joagăr, piuă, mașini de lână, dârstă și vâltoare).

2.2.5. Patrimoniul dendrologic (parcul castelului a fost amenajat în prima jumătate a secolului al XX-lea de către Pamula, grădinarul Casei Regale și urmează a fi reconstituit).

În perioada următoare, activitatea de dezvoltare a colecțiilor muzeale se va axa pe următoarele domenii prioritare:

- **Istorie:** obiecte care să reliefeze funcțiile istorice ale castelului și vămii medievale;

- **Arta decorativă și mobilier:** obiecte necesare reconstituirii interioarelor de epocă;

- **Etnografie și artă populară:** cu prioritate, obiecte din domeniile: ocupații, obiceiuri, țesături de interior.

În domeniul patrimoniului imobil, achizițiile vor viza completarea colecțiilor de gospodării aflate în patrimoniul muzeului, cu toate tipurile caracteristice zonei Bran (gospodării cu curte deschisă și gospodării cu curte închisă, casa cu curte), în evoluția lor de la formele cele mai simple până la casa cu curte cu plan dezvoltat, precum și a unor ateliere meșteșugărești care să reliefeze, alături de instalațiile de tehnică țărănească, evoluția economică a satelor brănene.

3. În domeniul valorificării patrimoniului cultural:

Valorificarea patrimoniului cultural se va putea realiza prin trei forme de bază:

3.1. Expoziții muzeale;

3.2. Activități editoriale;

3.3. Manifestări științifice și programe culturale.

3.1. Expoziții muzeale:

A treia etapă a demersului muzeologic care este și etapa finalizării cercetării științifice prin una din modalitățile specifice de bază, și anume expoziția muzeală, o constituie întocmirea tematicilor muzeale ale expozițiilor permanente, pe baza ideilor desprinse din prelucrarea materialului documentar, rezultat al activității de cercetare științifică.

O concluzie cu caracter general conduce la ideea conturării unui complex muzeal al zonei Bran, bazat pe valorificarea în plan expozițional a următoarelor realități etno-istorice:

a) Instituții medievale: castelanatul și vama, prin organizarea a două expoziții de bază cu tematică distinctă și anume:

1. Castelul Bran;

2. Vama medievală;

b) Satul brănean: ca element de coeziune interzonală, spațiu de interferențe și sinteze etno-culturale cu anumite particularități etnografice în domeniile: gospodărie, locuință, ocupații, meșteșuguri și industrii țărănești prin organizarea Muzeului Satului Brănean, cu o structură bazată pe patru componente:

1. Secția etnografică în aer liber;

2. Secția pavilionară cu două segmente expoziționale:

2.1. Etnografie și artă populară;

2.2. Sectorul etnologic (va reliefa raportul sat - instituții medievale);

3. Secția memorială „Fiii Branului“;

4. Sectorul instalații care, prin amplasare și funcțiuni, va îngloba și centrala electrică, datată 1932;

c) Habitatul brănean: întreaga zonă cu așezări permanente, temporare și izolate prin conservare „în situri“ a monumentelor de valoare etnologică și ecologică și înscrierea lor în circuitul de vizitare prin organizarea secției „Situri etno-ecologice“.

Tematici muzeale

Prezentăm sinteza atât a tematicilor expozițiilor de bază - Castel, Vama medievală, Muzeul satului brănean (cu secția în aer liber și secția pavilionară) - cât și a tematicilor expozițiilor permanente, (secția memorială „Fiii Branului“ și sectorul instalații).

Vom sublinia acele aspecte care țin atât de latura strict muzeografică (idei tematice, modalități muzeo-tehnice de reliefare a acestora) cât și de organizarea structurală, eficientă în realizarea obiectivelor.

3.1.1. Castelul Bran

Ne propunem sublinierea următoarelor idei tematice de bază:

a) reconstituirea funcțiilor îndeplinite de castelul Bran în cei peste 600 de ani de existență, în evoluția lor istorică;

b) punerea în valoare a unor obiecte de artă decorativă și de artă plastică, grupate pe stiluri și epoci;

c) punerea în valoare a fazelor constructiv-arhitecturale și a principalelor elemente de arhitectură.

a) Funcțiile castelului

a.1.) Funcția politico-militară

- cetate de apărare a Țării Bârsei și de supraveghere a drumului și a potecilor de legătură transcarpatică prin trecătoarea Branului;

- castel în care au avut loc întâlniri diplomatice și au fost încheiate alianțe anti-otomane, circumscrise strategiei politico-militare a voievozilor români;

- reședința regală de vară între anii 1920-1947.

a.2.) Funcția social-economică

- castel medieval, înzestrat cu un domeniu feudal, aparținând „domnului de pământ“, tipic pentru feudalismul transilvănean și central european cu particularitatea că stăpânul feudal - în cazul Branului - a fost o comunitate urbană;

- controlul traficului comercial pe drumul Branului, racordat la arterele comerciale europene;

- administrarea pădurilor din spațiul brănean, în perioada 1848-1920.

a.3.) Funcția culturală - muzeu de istorie și artă începând din anul 1956.

În urma cercetărilor de arhivă și a investigării monumentului, am identificat funcțiile încăperilor în diferite faze istorice, încât putea reconstitui interiorul de epocă. Reconstituirea funcțiilor se va raporta

astfel, la fazele evoluției arhitecturale a castelului

Putem reconstitui la etajul I și etajul III precum și în încăperile din donjon următoarele interioare cu funcțiile îndeplinite în epocă:

- cancelaria castelanului;
- sala de consilii;
- sala de arme;
- camera garnizoanei;
- camera tunarului;
- închisoarea cetății;
- bucătăria;
- capela;
- sala de muzică.

La etajul II putem reconstitui dormitorul și sufrageria din prima jumătate a secolului al XX-lea.

În interioarele amenajate în timpul restaurării castelului cu prilejul transformării în reședință regală în prima jumătate a secolului al XX-lea, interioare a căror destinație în perioada respectivă nu prezintă interes muzeologic, vom putea pune în valoare obiectele de artă grupate potrivit criteriului cronologic și al apartenenței la un anumit stil, școală etc.. Vom amenaja, astfel:

- sala gotică;
- camera hispano-maură;
- mobilier pictat transilvănean;
- salon rococo;
- mobilier stil baroc;
- mobilier brâncovenesc;
- salon stil „Maria Tereza“.

Modalități muzeo-tehnice:

Pentru reliefa funcției interioarelor, obiectele vor fi expuse liber, într-o astfel de poziție care, în raport cu celelalte obiecte și cu componentele arhitecturale să sublinieze funcționalitatea și numai

subordonat acesteia, valoarea artistică.

Pentru a evita sustragerea și pentru a le reliefa funcția decorativă, obiectele aparținând acestui gen de artă vor fi expuse, cele mai mici, în interiorul pieselor de mobilier funcțional de epocă și, numai în cazul în care nu avem aceasta posibilitate, vom apela la vitrina folosită în mod curent în expozițiile muzeale, dar și aceasta, astfel executată încât să se integreze în arhitectura interiorului.

Materialul documentar (facsimile după documente, planuri cu evoluția arhitecturală, hărți, imagini de epocă) va fi grupat într-o sală de intrare, unde va fi expus și titlul de prezentare a castelului.

Sugerarea atmosferei de epocă și sublinierea unor momente istorice importante s-ar putea realiza prin înregistrarea unor secvențe ale „vieții de castel“ pe casete audio, redade printr-o stație de amplificare, și prin casete video, prezentarea acestora constituind un alt segment al circuitului de vizitare într-o sală situată în zona care nu împiedică o vizitare fluentă a castelului.

Punerea în evidență a elementelor de arhitectură se poate face prin accentuarea unor zone de interes științific deosebit, cum sunt zidăria de secol XIV, gurile de tragere și machicouluri, diferitele modificări survenite în timp.

Principii de bază în organizarea expoziției „Castelul Bran“:

- o autentică ilustrare a rolului pe care l-a avut castelul de-a lungul vremii. Considerăm contrară acestui principiu plasarea ficțiunii Dracula

într-un context istoric bine precizat științific, care poate fi ilustrat muzeografic;

- accentuarea unor elemente de semnificație majoră;

- protejarea patrimoniului mobil și a monumentului prin aplicarea cu strictețe a normelor de conservare;

- asigurarea unui flux de vizitare corespunzător numărului foarte mare de vizitatori;
- valorificarea acusticii și a cadrului de epocă prin organizarea unor spectacole de sunet și lumină.

Amenajarea (punerea în practica a tematicii):

Expoziția de bază „Castelul Bran“ vizează următoarele resurse:

- patrimoniu;
- personal de specialitate și auxiliar;
- materiale;
- fonduri bănești.

O evaluare a situației existente conduce la concluzia că muzeul ar dispune de resursele necesare amenajării expoziției cu condiția unui management corespunzător.

O primă măsură o constituie însă aducerea monumentului la standardul normelor de conservare și în primul rând, înlăturarea ciupercii care a reapărut pe fondul igrasiei, la randul ei determinată de o exploatare neadecvată și, mai ales, de lipsa unor măsuri elementare de întreținere.

Considerăm că abordarea muzeografică a castelului Bran, în contextul în care interesul turistic crește în jurul unei mistificări (Dracula), trebuie să pornească de la adevărul că monumentul este, în primul rând, un obiectiv al cărui rol

este acela de a oferi vizitatorului imaginea proiectată în epocă, prin mijloacele specifice, a unor realități istorice.

Amenajarea castelului Bran pe baza tematicii muzeale reclamă parcurgerea, în mod obligatoriu, a următoarelor etape:

- crearea condițiilor de microclimat corespunzătoare pentru obiectele ce urmează a fi expuse;

- pregătirea obiectelor muzeale prin aplicarea unor tratamente adecvate condițiilor în care se expun;

- pregătirea materialului auxiliar (facsimile, planuri, înregistrări audio și video, texte);

- punerea în evidență a unor elemente arhitecturale;

- stabilirea până la ultimul detaliu a măsurilor pentru asigurarea securității obiectelor și a prevenirii incendiilor

- întocmirea unui plan de evacuare în caz de incendiu, calamități naturale și alte evenimente care necesită evacuarea patrimoniului, și stabilirea locului unde urmează a fi depus în condiții de microclimat și securitate corespunzătoare;

- instruirea întregului personal care urmează să participe la amenajarea expoziției;

- stabilirea unor sarcini concrete și eliberarea postului pentru fiecare salariat;

- amenajarea expoziției:

1. transportul obiectelor din depozit, cu respectarea normelor de conservare;

2. mai întâi a obiectelor de mobilier mai grele, începând cu etajele superioare;

3. expunerea obiectelor de dimensiuni mai mici, în condiții corespunzătoare;

4. expunerea materialului auxiliar, ca ultimă etapă în organizarea expoziției.

Se va întocmi un plan al circuitului de vizitare însoțit de succinte explicații pentru informarea vizitatorului.

Personalul necesar:

- șef de secție	-1
- muzeografi	-3
- conservator	-1
- ajutor conservator	-1
- restauratori	-2
- tâmplar	-1
- zidar - zugrav	-1
- supraveghetori	-7

Materiale:

Se poate stabili un necesar, ținând seama de obligativitatea folosirii materialelor compatibile, indicate de normele de conservare și mai puțin costisitoare. Folosirea materialelor și lucrările se vor face sub supravegherea restauratorilor și a conservatorului.

Lucrările se vor executa în regie proprie.

Fonduri bănești. Cheltuielile sunt legate numai de executarea materialului auxiliar, care nu poate fi executat în regie proprie, de dotările necesare pentru asigurarea securității obiectelor și pentru punerea în valoare a monumentului prin mijloace audiovizuale (1 aparat video, 1 stație de amplificare stereo și dotarea necesară pentru spectacolele de sunet și lumină).

Muzeul Vama medievală

Vama de la Bran făcea parte din sistemul vamal medieval care controla și impozita tranzitul mărfurilor prin anumite puncte de trecere pe cele mai importante artere comerciale. La Bran se percepea tricesima în folosul visteriei regale, din secolul al XVI-lea, arendată orașului Brașov, interesat în dezvoltarea comerțului cu târgurile din Țara Românească.

Așa se explică insistența cu care autoritățile cetății medievale a Brașovului urmăresc reglementarea în favoarea lor a modalităților de percepere a vămii. Ca urmare, Brașovul manifestă dorința de a controla cetatea - castel Bran și de a subordona. Conjugarea intereselor orașului Brașov cu cele ale autorităților Principatelor Transilvaniei și Țării Românești configurează un anumit tip de relații între cele două instituții medievale - castelul și vama - care își vor pune amprenta și asupra relațiilor stăpânului feudal cu satele brănene.

Drumul comercial prin trecătoarea Branului era racordat la arterele comerciale care legau Apusul de Răsăritul european, și care, prin porțile de la gurile Dunării, legau Europa de Orient. Relațiile economice prin trecătoarea Branului au amplificat tradiționalele legături etno-culturale ale românilor de pe ambele versante ale Carpaților, legături exprimate în dezvoltarea unui păstorit de transhumanță desfășurat pe o arie largă, cuprinzând zonele montane și câmpia până dincolo de Dunăre, la contactul cu păstoritul românilor din sudul Dunării și prin

organizarea târgurilor periodice (târguri de țară), ca fenomen cultural pe care se sprijină unitatea spațiului românesc. Baza documentar-științifică pe care se structurează tematica muzeului Vama Branului evidențiază necesitatea sublinierii următoarelor idei:

1. Mecanismul funcționării vămii medievale de la Bran ca instituție economică tipică întregului spațiu economic european.

2. Reglementarea relațiilor economice dintre Brașov și Țara Românească prin Vama Branului.

3. Comerțul intern dintre Transilvania și Țara Românească.

4. Înscrisura spațiului românesc în circuitul economic internațional.

5. Legăturile etno-culturale prin reliefarea transumanței pastorale și a târgurilor de țară.

Reconstituirea acestor realități se va baza pe principiul raportării la arhitectura monumentului. Primele două încăperi ale Vămii Medievale aparțin fazei de început (secolele XIV-XV). Ca urmare, în acest spațiu, putem reconstitui, prin imagini cu valoare documentară, complexul medieval și camera vameșului, și prin instrumentele de măsură și a monedele folosite putem sugera operațiile comerciale efectuate în înregistrarea veniturilor.

Încăperile aparținând secolului al XVIII-lea, care au unele modificări aparținând secolului al XX-lea, sunt destinate prezentării istoricului relațiilor economice prin Vama Bran, ilustrat prin hărți (Țările Române în secolele al XIV-lea și al XV-lea și drumurile comerciale dintre Țările

Române în secolele XVI-XVIII), facsimile după documentele menționând privilegiile comerciale acordate brașovenilor de către domnitorii Țării Românești și obiecte tridimensionale care să creeze atmosfera de epocă.

În continuare, pot fi expuse produse meșteșugărești care făceau obiectul schimbului economic dintre Țările Române, susținute de facsimile ale unor documente din secolele XVI-XIX (comenzi de mărfuri), lista articolelor tranzitate pe la Bran, susținute de obiecte tridimensionale, produse de glăjerie, cositoare, vase de aramă, feronerie, cărți religioase provenind din tipografiile Țării Românești și trecute, pe la Bran la românii ortodocși din Transilvania.

Următorul segment expozițional poate prezenta înscrierea spațiului românesc în circuitul economic internațional, ilustrată prin mărfuri și obiecte de artă provenite din centre importante ale lumii, reliefând conectarea Țărilor Române la civilizația universală. Sunt expuse: broderii și țesături franceze din secolul al XIX-lea, obiecte de artă din metal, occidentale și orientale, gravuri reprezentând operațiuni comerciale de epocă și o hartă gravată în zinc reprezentând drumurile comerciale europene din secolele XIV-XV.

În ultima sală se pot ilustra legăturile etno-culturale prin pasul Bran, prin expunerea unor obiecte care reliefează transumanța pastorală, mărfuri care erau desfăcute la târgurile de țară, precum și costume populare din Bran, Muscel și Scheii Brașovului.

În curte, într-un pavilion special amenajat, vor fi expuse mijloacele tradiționale de transport: diligență, poșalion, trăsură, căruță.

Modalități muzeo-tehnice:

- obiectele tridimensionale se expun fie liber, fie în vitrine, în funcție de posibilitățile de asigurare a protecției în timpul vizitării expoziției și a condițiilor de microclimat;

- materialul auxiliar este prezentat succint, evitând textele obositoare și numai atunci când se simte nevoia completării informației pe care o conține eticheta;

- pentru sublinierea dinamicii relațiilor comerciale obiectele vor fi expuse în raport cu înlănțuirea logică a ideilor, nu grupate pe criteriul valorii artistice;

- pentru sublinierea valorii artistice, acolo unde este cazul, obiectul va fi pus în evidență prin modalități muzeo-tehnice specifice (lumina, mod de expunere etc.);

- imaginile de epocă, prezentate fie sub forma unor fotocopii aplicate pe panouri, fie, mai ales, sub forma unor diapozitive iluminate, vor fi amplasate acolo unde segmentul expozițional o cere pentru a completa informația și a reda atmosfera de epocă.

Cu privire la organizarea punerii în practică a tematicii, precizăm că în anul 1987 Muzeul Vămii Medievale, organizat după mai mult de un deceniu de cercetări de arhivă însoțite de achiziționarea obiectelor expuse, a fost deschis spre vizitare, cu excepția pavilionului mijloacelor de transport tradiționale. Organizarea acestui sector se va face în contextul amenajării muzeale a

întregii zone din jurul vămii medievale, cu componentele:

- clădirea vămii și anexele în care sunt amenajate atelierile, depozitele etc.

- zidul de incintă

- centrala electrică

- monumentul funerar „Inima Reginei“

- oficiul de carantină

Ținând seama de funcția îndeplinită de fiecare element arhitectural component, acestea vor fi valorificate expozițional astfel:

- zidul de incintă va pune în evidență, alături de castel, funcția de apărare a complexului medieval de la Bran;

- oficiul de carantină va fi integrat Muzeului Vămii Medievale și va intra în circuitul de vizitare numai ca monument de arhitectură, funcțional, urmând să adăpostească laboratorul de restaurare.

Centrala electrică datată 1932, se va integra sectorului instalații, alături de instalațiile de tehnică populară, evidențiind evoluția sistemelor de folosire a forței apei și va fi pusă în funcțiune pentru a realiza, pe lângă energia necesară complexului muzeal și un segment funcțional al Palatului Regal din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Monumentul funerar „Inima Reginei Maria“, alături de biserica de pe valea Mureșului adusă de Casa Regală la Bran și transferată în mod abuziv în timpul regimului comunist, vor constitui un alt segment expozițional.

3.1.3. Muzeul Satului Brănean, organizat pe principiul expunerii în aer liber va fi reorganizat având o

bază documentar-științifică constituită din:

- repertoriul monumentelor de arhitectură populară, instalații de tehnică populară, meșteșuguri și tehnici tradiționale;

- fondul documentar care permite o abordare etnologică a raportului sat-instituții medievale.

Pentru reliefarea acestor aspecte muzeul satului brănean va avea patru componente:

3.1.3.1. Secția în aer liber, care va reliefa evoluția gospodăriei și a locuinței brănene de la formele cele mai arhaice până la cele evolute, dar care păstrează structura morfologico-funcțională tradițională. În același timp va fi ilustrată dezvoltarea economică a satului brănean, exprimată în construcțiile economice (anexe, complex pastoral, instalații de tehnică populară). Vom sugera și chiar demonstra funcționalitatea obiectelor prin activități demonstrative la războiul de țesut, prelucrarea lemnului, bucătărie tradițională etc.

Personalul angajat va trebui să cunoască îndeletnicirile și tehnicile tradiționale, iar statutul să fie altul decât cel de supraveghetor; activitățile desfășurate să fie asimilate cu o muncă calificată, chiar de înaltă calificare.

3.1.3.2. Secția pavilionară, care va cuprinde două sectoare:

3.1.3.2.1. Etnografie și arta populară pentru a pune în valoare ocupațiile, meșteșugurile, obiceiurile, portul popular etc..

3.1.3.2.2. Sectorul etnologic, în care va fi reliefat, pe baza documentelor de arhivă, raportul

satului brănean cu instituțiile medievale; vor fi prezentate instituțiile românești a căror funcționare se bazează pe dreptul obișnuielnic românesc, anterior dreptului scris, apărut odată cu statul feudal. Va fi prezentată:

a) organizarea obștei satului, ca cea mai veche formă de organizare social-economică la români, cu dregători aleși de adunarea obștei: jude, jurați, logofăt.

b) impactul dreptului obișnuielnic cu dreptul scris, de tip feudal; relațiile care se stabilesc între dregătorii satului și reprezentanții domnului de pământ; supraviețuirea instituțiilor românești.

c) revigorarea vechilor instituții românești după înlăturarea sistemului feudal la 1848 și apariția formelor moderne de organizare a instituțiilor statului care se bazează pe cele tradiționale aparținând obștei satești (composesoratele de pădure, structuri administrativ-judecătorești etc.). Va fi reconstituită și organizarea unei primării.

Modalitățile muzeo-tehnice de realizare a unei astfel de expoziții se referă în primul rând, la folosirea documentului de arhivă, fie facsimilat, fie prin preluarea unor pasaje redactate în text sau reproduse prin mijloace audio: folosirea documentelor din arhivele diverselor familii care se referă la raporturile de proprietate (așezăminte ale composesoratelor, foi de zestre etc.), folosirea unor obiecte tridimensionale religioase, de uz personal, piese de port etc.

Vor fi reconstituite unele forme de organizare a așezărilor în

comune administrative, apariția primăriilor etc.. Aici trebuie să recunoaștem faptul că anumite muzee etnografice din țară (Muzeul Satului Vâlcean, de exemplu) au completat colecțiile cu primării și școli, lucru remarcabil, dar care nu completează imaginea satului tradițional, întrucât organizarea primăriilor este precedată cu aproape două milenii de organizarea obștii sătești care trebuie reliefată muzeistic. Această idee poate fi subliniată prin organizarea sectorului etnologic.

3.1.3.3. Secția memorială, „Fiii Branului”, va reliefa contribuția brănenilor la patrimoniul științific și cultural național și mondial. Dinastia cărturarilor Pușcariu din rândul cărora se desprind figurile proeminente ale lui Ioan Cavaler de Pușcariu și Sextil Pușcariu, apoi Emil Micu și Iancu Gonfetea, este reprezentativ prin doar câteva nume, care își vor găsi locul în panteonul Branului.

Baza documentar-științifică și patrimonială o constituie fondul „Fiii Branului”, în curs de constituire la Muzeul Bran și arhiva asociației „Fiii Branului”.

3.1.3.4. Sectorul instalații de tehnică populară se va organiza de-a lungul râului Turcu, vis-à-vis de vama medievală, prin expunerea, în starea de funcționare, a instalațiilor de tehnică populară:

- joagăr
- piul și mașini de lână
- dârstă și vâltoare
- moară.

Instalațiile vor fi amplasate în continuarea centralei electrice (1932) și vor fi înscrise în circuitul de vizitare ca sector distinct, menit să

reliefeze evoluția industriilor în spațiul brănean.

3.1.4. Sectorul situri etno-ecologice este conceput ca secție muzeală organizată pe principiul conservării *in situ* și a valorificării prin integrarea în structurile socio-economice ale așezărilor.

Elementele constitutive ale acestui sector muzeal sunt:

1. cele mai reprezentative monumente de arhitectură populară, construcții comunitare, monumente comemorative, instalații de tehnică populară și ateliere meșteșugărești;

2. situri ecologice de importanță majoră în menținerea echilibrului ecologic al zonei (rezervații floristice, pădure naturală care trebuie ferită de modificări antropice etc.).

1. Motivație. Organizarea unui sector muzeal având ca arie de cuprindere întreaga zonă Bran) pe principiul conservării și valorificării in situ a componentelor de patrimoniu cu valoare muzeală se sprijină atât pe considerente de ordin etnografic cât și pe oportunități de ordin ecologic și social-economic.

1.1. Considerente de ordin etnografic:

a.1. așezările brănene conservă un valoros patrimoniu aparținând arhitecturii populare tradiționale, reprezentat prin: gospodării și locuințe în evoluția lor structural-morfologică și funcțională.

a.2. în domeniul meșteșugurilor utilitare și artistice și al industriei populare tradiționale se mai păstrează ateliere, instalații și instrumentarul necesar care, cu unele excepții, nu mai funcționează din

cauza înlocuirii produselor acestora cu altele din comerț; am identificat însă unii meșteri, cunoscători ai tehnicilor tradiționale de lucru.

a.3. în domeniul păstoritului, ocupație de bază, se păstrează formele și tehnicile tradiționale cu reflexe în planul menținerii structurii și funcțiilor gospodăriei brăneșene, ca suport economic de bază în revigorarea satului tradițional.

1.2. Oportunități de ordin ecologic și social-economic

b.1. între elementele antropice și cele naturale, cele două componente ale ecosistemului, au loc interacțiuni în funcție de care se menține sau nu echilibrul ecologic, condiție sine qua non a vieții.

b.2. prezervarea într-un raport armonios a elementelor antropice și a celor naturale se poate face prin aplicarea unor metode cu care operează instituția muzeală, conservarea patrimoniului constituind un atribut esențial al acesteia.

b.3. prezervarea componentelor peisajului rural atât cele naturale cât și cele antropice în situ este benefică, atât din punct de vedere muzeal, pentru că presupune și conservarea mediului în care a apărut un anumit element cultural (antropic), cât și din punct de vedere economic, constituind o importantă ofertă pentru turismul cultural și ecologic.

b.4. valorificarea patrimoniului etno-ecologic pe principii muzeale ca oferta culturală pentru turismul rural, conduce la crearea unor structuri socio-economice bazate pe reevaluarea procedeelelor tradiționale, ecologice, pe valorificarea resurselor materiale (naturale) și umane, cu

consecințe în plan social în consolidarea gospodăriei, familiei și comunității sătești. Va fi absorbită forța de muncă disponibilizată prin falimentul industriei nerentabile și a structurilor de concepție comunistă în agricultură.

2. Etapele demersului:

2.1. Inventarierea în teren a patrimoniului etnologic și ecologic.

2.2. Stabilirea modalităților de conservare, concrete, sigure și de perspectivă, în raport cu interesele proprietarilor de drept, interese subordonate însă intereselor comunității de menținere a echilibrului ecologic.

2.3. Stabilirea modalităților de valorificare a siturilor etno-ecologice în plan muzeal cu finalitate în plan cultural-turistic.

2.4. Identificarea resurselor umane, materiale și financiare.

3. Tematica:

3.1. Obiective:

3.1.1. Conservarea elementelor culturale tradiționale reprezentative pentru zona Bran, aparținând ecosistemului antropizat (gospodării, locuințe, ocupații, meșteșuguri) și elementelor ecosistemului natural.

3 1.2. Valorificarea siturilor etno-ecologice în plan muzeal.

3.1.3. Valorificarea siturilor etno-ecologice în plan turistic printr-o ofertă culturală care să-i confere atributele de turism rural, cultural și ecologic.

3.1.4. Valorificarea potențialului material și uman printr-o ofertă culturală ca alternativă viabilă la actuala structură ocupațională.

3.2. Patrimoniu existent

- gospodării cu curte închisă și cu curte deschisă, locuințe, adăposturi temporare consemnate în repertoriul monumentelor de arhitectură (în curs de publicare) și cartografiate; ateliere de fierărie în satele Moeciu de Jos, Moeciu de Sus, Șimon;

- ateliere de dogărit în satul Moeciu de Sus (nu funcționează);

- atelier de rotărit în satul Moeciu de Jos (nu funcționează);

- războaie de țesut (funcționează, însă țesăturile, cu mici excepții, au adoptat un repertoriu care nu ține seama de particularitățile zonei);

- pive și mașini de lână cu acționare hidraulică în satul Moeciu de Jos;

- joagăr în satul Poarta;

- moară în satul Șimon.

În domeniul ocupațiilor tradiționale am consemnat gospodării care practică agricultura, păstoritul și lucrul la pădure, folosind tehnici și instrumentar tradițional:

- gospodării pastorale sezoniere (stâne) situate în spațiul pastoral alpin;

- obiceiuri legate de principalele momente din viața omului naștere, nuntă etc.;

- obiceiuri pastoral agricole (focul lui Sumedru, răvășitul oilor);

- Nedeia de la Fundata,

- târguri de țară;

- Târgul Pantelimonului (9 august);

- Târgul Arhanghelului (21 noiembrie);

- situri ecologice (Valea Moecelului, Apa de Leac, rezervații

floristice, sectoarele de păduri naturale).

3.3. Modalități de conservare

- asigurarea funcționalității monumentului (gospodărie, locuințe, atelier) în plan turistic;

- acordarea unor facilități proprietarilor în procurarea materialelor pentru restaurare, scutirea de impozite și acordarea unor credite cu dobândă mică;

- constituirea unor rezervații ecologice.

3.4. Modalități de valorificare

- amenajarea unei gospodării-muzeu reprezentativă pentru un anumit sat;

- orientarea gospodăriei tradiționale spre activități turistice cu păstrarea structurii, stilului, arhitecturii și funcțiilor, dar cu unele modernizări necesare creșterii gradului de confort;

- amenajarea muzeală a unor ateliere meșteșugărești și instalații de tehnică populară, cu, posibilitatea asigurării unor activități demonstrative;

- înscrierea în circuitul de vizitare în contextul revigorării turismului;

- revigorarea meșteșugurilor tradiționale în domeniul prelucrării fibrelor textile și a prelucrării lemnului, atât a celor utilitare cât și a celor artistice, adaptate la nevoile contemporane;

- organizarea expozițiilor cu vânzare a produselor creatorilor populari organizarea unor, ateliere-școală pe lângă creatorii populari consacrați și a unor școli de artă populară sătească și introducerea în

școli a studiului meșteșugurilor tradiționale;

- pregătirea unor ghizi care să orienteze turiștii spre cunoașterea creației populare tradiționale;

- organizarea târgurilor creatorilor populari;

- realizarea unor publicații (ghiduri, pliante) care să facă cunoscut specificul etno-folcloric al zonei, ca oferta pentru turismul rural.

Tematica detaliată a sectorului muzeal situri etno-ecologice este în curs de realizare. A fost întocmit repertoriul monumentelor și se lucrează la identificarea soluțiilor de

conservare și de valorificare pentru fiecare sit în parte.

Concluzie

Realizarea tematicilor muzeale prezentate sub forma proiectului tematic conturează un ecomuzeu al zonei Bran care va gravita în jurul actualului muzeu, având castelul ca principal obiectiv de polarizare a interesului turistic. Elaborarea strategiei muzeale pentru întreaga zonă va influența strategia de dezvoltare social-economică în beneficiul comunității.